

# **Barns delaktighet och rätt att komma till tals i handläggning av LSS-insatser**

Hässelby-Vällingby, Normalm och Farsta  
stadsdelsnämnder

**Funktionshinderinspektörer 2017**

[stockholm.se](http://stockholm.se)

**Barns delaktighet och rätt att komma till tals i handläggning av  
LSS-insatser**

Hässelby-Vällingby, Normalm och Farsta stadsdelsnämnder  
Funktionshinderinspektörer 2017

**Dnr:** 3.4.2-767/2016

**Utgivningsdatum:** Juni 2017

**Utgivare:** Socialförvaltningen Avdelningen för stadsövergripande  
sociala frågor

**Kontaktperson:** Lotta Hedstad och Carina Gillgren

## Sammanfattning

Stockholms stads funktionshinderinspektörer har till uppgift att granska kvalitet i biståndsbedömda insatser som ges till personer med funktionsnedsättning enligt socialtjänstlagen (SoL) och lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Granskningar genomförs utifrån en granskningsmodell baserad på kvalitetsområden framtagna av Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och landsting.

Aktuell granskning avser barns delaktighet och rätt att komma till tals i handläggning av LSS-insatser i stadsdelsförvaltningarna Hässelby-Vällingby, Norrmalm och Farsta. Granskningen omfattar 293 personakter, 88 flickor och 205 pojkar, i åldrarna 0 till 17 år med sammanlagt 400 insatser. Granskningen genomfördes under februari till maj 2017.

DUR utredningsmaterial används i nära samtliga granskade ärenden och visar att användandet är väl implementerat. Aktuella DUR-utredningar saknas dock i flera ärenden i Hässelby-Vällingby och i Farsta. I Norrmalm finns aktuella DUR-utredningar i nära samtliga ärenden. Förlängningar av beslut förekommer på kortare eller längre tid i Hässelby-Vällingby och i Farsta. I vissa fall är utredningar både ett och två år gamla eller äldre än så och innehåller inaktuella uppgifter. Granskningen visar en variation i såväl omfattning av beviljad tid för insatserna avlösarservice och ledsagarservice som vilka åldersgrupper som beviljas insatserna i de granskade stadsdelsförvaltningarna.

Handläggare har träffat barnet vid utredning av ansökan om insats i mellan 60 och 67 procent av ärendena. Genomgående i de ärenden där handläggare inte har träffat barnet saknas en uppgift om anledning till det. Det saknas även uppgift om skäl till att barnet inte kommit till tals i många ärenden. Genom att inte inkludera barnet blir det svårt att få en korrekt bild av barnets funktionsförmåga och egna önskemål och inte minst får barnet inte sina rättigheter tillgodosedda.

För att utöva rätten att komma till tals kan stöd behöva erbjudas utifrån ålder och funktionsnedsättning. Granskningen visar att det i mindre omfattning finns uppgifter om att kommunikationshjälpmedel använts i samtal med barnen. I Norrmalm används kommunikationshjälpmedel i störst utsträckning av de granskade stadsdelsförvaltningarna och där sker ett pågående

arbete med att ta fram anpassat material för samtal med barn. Inom socialförvaltningen pågår ett arbete tillsammans med representanter från några stadsdelsförvaltningar med att ta fram ett digitalt kommunikationsstöd. Det är positivt att arbetet pågår då det finns ett behov och en efterfrågan hos handläggarna att ha tillgång till olika kommunikationshjälpmedel för att delaktiggöra barnen de möter.

Det finns en variation i var handläggare träffar barnet i samband med utredning och uppföljning av insats. Flexibiliteten hos handläggare är viktig för att kunna möta barnet och det är positivt att kunna ta del av exempelvis skolans kommunikationshjälpmedel om mötet äger rum där. Stockholms stad har låtit föreningen Maskrosbarn inreda ett samtalsrum för barn på varje stadsdelsförvaltning. Beroende på organisation och placering av enheter varierar tillgängligheten på rummet för de handläggare som träffar barn med funktionsnedsättning.

För att få en helhetsbild av barnets situation behöver barnet framträda som en person i utredningen. Sammantaget visar granskningen att pojkars intressen i högre grad än flickors framgår i utredning. Samtidigt förs information om intressen, resurser eller önskemål från utredning över till beställning i låg utsträckning oavsett barnets kön. Att nödvändig information för genomförandet av insatsen går förlorad är en genomgående risk i handläggningsprocessen. Förekomsten av aktuella genomförandeplaner är låg i de granskade stadsdelsförvaltningarna. Genom avsaknaden av genomförandeplan ges varken barn eller vårdnadshavare en möjlighet till delaktighet i utformning av insatsen och uppföljning av insatsen försvåras. Granskningen visar att löpande, relevant och tillräcklig journalföring behöver säkerställas i handläggningen. Barnets ärende ska gå att följa över tid.

Det finns en fungerande intern samverkan i de granskade stadsdelsförvaltningarna där organisation och rutiner ser olika ut. I första hand finns en barnchecklista för internt samarbete mellan enheter. Inspektörerna ser att det finns vinster för barnet med strukturerade samarbeten där möjligheter ges för att ta del av varandras kompetenser för att ha ett familjeperspektiv och en helhetssyn i varje ärende.

Sammantaget behövs ett fortsatt utvecklingsarbete för att öka delaktigheten hos barn med funktionsnedsättning. Alla barn ska ges möjlighet att komma till tals kring insatser som rör dem själva.

# Innehåll

|                                                              |           |
|--------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Sammanfattning .....</b>                                  | <b>3</b>  |
| <b>Inledning .....</b>                                       | <b>6</b>  |
| <b>Utgångspunkter för granskning .....</b>                   | <b>6</b>  |
| Granskningsmodell.....                                       | 7         |
| Målgrupp och urval vid aktgranskning.....                    | 8         |
| Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade ..... | 8         |
| <b>Begrepp och definitioner.....</b>                         | <b>10</b> |
| Mänskliga rättigheter .....                                  | 10        |
| Barns rättigheter .....                                      | 10        |
| Föräldraansvar .....                                         | 11        |
| Delaktighet .....                                            | 11        |
| Myndighetsutövning och rättssäkerhet.....                    | 12        |
| Rättstillämpning.....                                        | 13        |
| Genomförandeplan .....                                       | 14        |
| DUR utredningsmaterial .....                                 | 14        |
| <b>Statistik .....</b>                                       | <b>15</b> |
| <b>Hässelby-Vällingby .....</b>                              | <b>18</b> |
| Fakta, organisation och verksamhet .....                     | 18        |
| Granskningsresultat .....                                    | 19        |
| <b>Normalm .....</b>                                         | <b>24</b> |
| Fakta, organisation och verksamhet .....                     | 24        |
| Granskningsresultat .....                                    | 25        |
| <b>Farsta.....</b>                                           | <b>29</b> |
| Fakta, organisation och verksamhet .....                     | 29        |
| Granskningsresultat .....                                    | 30        |
| <b>Sammanfattande analys .....</b>                           | <b>35</b> |
| Trygghet och säkerhet .....                                  | 36        |
| Självbestämmande och integritet .....                        | 37        |
| Tillgänglighet .....                                         | 39        |
| Helhetssyn och samordning.....                               | 39        |
| Kunskapsbaserad verksamhet.....                              | 40        |

## Inledning

Stockholms stads funktionshinderinspektörer har till uppgift att utifrån kommunstyrelsens instruktioner granska kvalitet i biståndsbedömda insatser som ges till personer med funktionsnedsättning enligt socialtjänstlagen (SoL) och lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).<sup>1</sup> Arbetet utgår från lagstiftning, förordningar och föreskrifter liksom stadens riktlinjer inom området. Granskningar genomförs utifrån en framtagna granskningsmodell som bygger på de kvalitetskriterier Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och landsting (SKL) tagit fram.<sup>2</sup> Uppdraget har ett generellt brukarperspektiv. Kontakter med brukargrupper sker kontinuerligt för att ta del av olika målgruppers angelägna frågor. I samband med granskningarna görs en genomgång av hur de interna processerna fungerar genom att ta del av rutiner och policydokument utöver granskning av akter. Bevakning av likställigheten över staden samt spridning av goda exempel hämtade från de granskade verksamheterna är en viktig del av granskningarna i syfte att stimulera verksamheternas utvecklings- och kvalitetsarbete.

Resultat av genomförd granskning återförs till handläggare och chefer i dialogform innan granskningsrapport lämnas till socialnämnden samt berörda stadsdelsnämnder. Granskningsresultat delges även funktionshinderråd i berörda stadsdelsförvaltningar. En årsrapport avges till socialnämnden och kommunstyrelsen och dess råd för funktionshinderfrågor.

## Utgångspunkter för granskning

Socialstyrelsen definierar i SOSFS 2011:9 att kvalitet innebär att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller för verksamheten enligt lagar och andra föreskrifter inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och stöd och service till vissa funktionshindrade och beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter.<sup>3</sup>

I både LSS och SoL finns kvalitetsparagrafer. Av 6 § LSS framgår:

---

<sup>1</sup> Instruktion funktionshinderinspektörer, KF/KS 2007:8.

<sup>2</sup> Handbok för utveckling av indikatorer, För god vård och omsorg, Socialstyrelsen 2014.

<sup>3</sup> SOSFS 2011:9 Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete, Socialstyrelsen 2011.

*”Verksamheten enligt denna lag skall vara av god kvalitet och bedrivas i samarbete med andra berörda samhällsorgan och myndigheter. Verksamheten skall vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde skall i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges. Kvaliteten i verksamheten skall systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras. För verksamheten enligt denna lag skall det finnas den personal som behövs för att ett gott stöd och en god service och omvårdnad skall kunna ges.”*

I 3 kap 3 § SoL framgår:

*”Insatser inom socialtjänsten skall vara av god kvalitet. För utförande av uppgifter inom socialtjänsten skall det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Kvaliteten i verksamheten skall systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.”*

## **Granskningsmodell**

Granskningsarbetet planeras utifrån en granskningsmodell som dels bygger på lagstiftningens bestämmelser om god kvalitet inom socialtjänsten och dels på de kvalitetsområden som utformats av Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Kvalitetsområdena anger att socialtjänstens service och insatser:

- Är trygga och säkra och präglas av rättssäkerhet i myndighetsutövningen
- Bygger på respekt för människors självbestämmande och integritet
- Är tillgängliga och jämlikt fördelade
- Utgår från en helhetssyn, är samordnade och präglas av kontinuitet
- Är kunskapsbaserade och effektivt utförda<sup>4</sup>

Granskningarna följer i huvudsak arbetsmodellen nedan:

- Inledande informationsbrev till berörd stadsdelsförvaltning eller verksamhet
- Informationsmöte med ledning
- Dialogmöte med medarbetare
- Genomgång av verksamhetsplan, rutiner, metoder och policydokument
- Aktgranskning
- Återkoppling till ledning och medarbetare
- Återkoppling till berört lokalt råd för funktionshinderfrågor
- Rapport till socialnämnden
- Rapport till berörda stadsdelsnämnder
- Uppföljning cirka sex månader efter avslutad granskning

---

<sup>4</sup> <http://www.socialstyrelsen.se/indikatorer/godvardochomsorgsocialtjansten>

Funktionshinderinspektörerna avger därutöver en årsrapport till socialnämnden och kommunstyrelsen och dess råd för funktionshinderfrågor.

## **Målgrupp och urval vid aktgranskning**

Granskningen omfattar stadsdelsförvaltningarna Hässelby-Vällingby, Norrmalm och Farsta. Urvalet till granskningen har bestått av alla pågående ärenden rörande barn och unga mellan 0 och 17 år med insatser enligt LSS. I urvalet ingår även pågående ärenden där senaste beslut varit ett avslag och där ärendet avvaktar prövning i domstol efter överklagande. Granskningen har fokuserat på senaste ansökan, utredning, beslut, beställning, genomförandeplan samt journalanteckningar. En utredning kan omfatta en eller flera insatser. Granskningen har genomförts i digital akt.

## **Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade**

Av 5 § LSS framgår att verksamhet ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för personer som ingår i lagens personkrets. Målet är att den enskilde ska få möjlighet att leva som andra. För att ha rätt till insatser enligt LSS måste personen tillhöra någon av de tre personkretsar som definieras i 1 § LSS:

- Personkrets 1 omfattar personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd
- Personkrets 2 omfattar personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom
- Personkrets 3 omfattar personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service

LSS innehåller bestämmelser om tio insatser med olika innehåll. Insatserna ska anpassas till den enskildes individuella behov och de ska vara varaktiga och samordnade och stärkas den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv.

Aktuell granskning omfattar sju av insatserna som ges enligt LSS:

- Personlig assistans enligt 9 § 2 LSS är ett personligt utformat stöd som ges till personer med stora och varaktiga

funktionsnedsättningar som har ett grundläggande behov av hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den enskilde. Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till assistans för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

- Ledsagarservice enligt 9 § 3 LSS innebär att personer med omfattande funktionsnedsättning med stöd av en följeslagare kan komma ut och delta i samhällslivet och exempelvis besöka vänner, delta i fritidsaktiviteter eller kulturlivet.
- Kontaktperson enligt 9 § 4 LSS är ett personligt stöd för att bryta isolering och för att underlätta ett självständigt liv.
- Avlösarservice enligt 9 § 5 LSS ges för att möjliggöra för anhöriga att få avkoppling eller utträtta sysslor utanför hemmet. Avlösarservice i hemmet kan ges både som en regelbunden insats och som en lösning vid akuta behov under hela dygnet.
- Korttidsvistelse enligt 9 § 6 LSS ges utanför det egna hemmet för att ge den enskilde miljöombyte och rekreation eller anhöriga avlastning. Insatsen kan förläggas i korttidshem, hos stödfamilj eller som lägervistelse.
- Korttidstillsyn enligt 9 § 7 LSS innebär tillsyn utanför det egna hemmet för skolbarn över 12 år med funktionsnedsättning. Insatsen ges före och efter skoldagens slut, under lov dagar, studiedagar och längre lov.
- Boende för barn enligt 9 § 8 LSS är en insats som ges till barn eller ungdomar som av olika skäl inte kan bo hos sina föräldrar. Insatsen ges som boende i familjehem eller i bostad med särskild service.

Insatserna rådgivning och annat personligt stöd enligt 9 § 1 LSS (som ges av landstinget), boende för vuxna enligt 9 § 9 LSS samt daglig verksamhet enligt 9 § 10 LSS omfattas inte av aktuell granskning.

## Begrepp och definitioner

### Mänskliga rättigheter

Mänskliga rättigheter är en minimistandard för vilka rättigheter som gäller alla människor. De mänskliga rättigheterna är universella och en kränkning av en rättighet är en kränkning oavsett var i världen den sker. Sverige har ratificerat konventionerna om de medborgerliga och politiska rättigheterna, om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna, om barnets rättigheter och om kvinnors rättigheter samt om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Människor med funktionsnedsättning omfattas av FN:s alla regler på samma sätt som andra och barn med funktionsnedsättning omfattas av barnkonventionen. Barnkonventionen föreslås bli svensk lag från 1 januari 2018.<sup>5</sup>

Barnkonventionen och funktionshinderkonventionen kompletterar varandra. Exempel på det är barnets rätt att komma till tals. Artikel 12 i barnkonventionen föreskriver att varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör henne eller honom. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad. I funktionshinderkonventionens artikel 7 punkt 3 understryks att barn kan behöva stöd anpassat till funktionsnedsättning och ålder för att utöva rätten att uttrycka sina åsikter. På det sättet förstärker funktionshinderkonventionens text rätten för barn som har kommunikativa eller kognitiva svårigheter att komma till tals enligt artikel 12 i barnkonventionen.<sup>6</sup>

### Barns rättigheter

När åtgärder rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas enligt 6 a § LSS. Bestämmelsen infördes i lagen 2011 och motsvarar kravet på att barnets bästa ska komma i främsta rummet i artikel 3 i barnkonventionen. I 8 § 2 st LSS finns en bestämmelse om barns rätt till information och rätt att komma till tals vilken har sin grund i artikel 12 i barnkonventionen. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.<sup>7</sup>

I dokumentationen i samband med ansökan och utredning av insats ska det framgå vilken information som lämnats till barnet och vilka

---

<sup>5</sup> SOU 2016:19 Barnkonventionen blir svensk lag.

<sup>6</sup> Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning, Handbok för rättstillämpning vid handläggning och utförande av LSS-insatser, Socialstyrelsen 2014. Se även SÖ 2008:26 Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och SÖ 1990:20 Konventionen om barnets rättigheter.

<sup>7</sup> Prop. 2009/10:176 Personlig assistans och andra insatser - åtgärder för ökad kvalitet och trygghet.

åsikter barnet har framfört. Om barnet inte har framfört sina åsikter i frågor som gäller honom eller henne ska det framgå. Åsikter från barn som har en funktionsnedsättning ska tillmätas samma betydelse som åsikter från andra barn. För att barn med funktionsnedsättning ska kunna utöva denna rättighet ska handläggare både erbjuda stöd som är anpassat till funktionsnedsättning och ålder och ta hänsyn till eventuella kommunikativa eller kognitiva svårigheter.<sup>8</sup>

## Föräldraansvar

Vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning har precis som andra vårdnadshavare ansvar enligt föräldrabalken för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov blir tillgodosedda.<sup>9</sup> Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Den som har vårdnaden om ett barn har ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov blir tillgodosedda. Barnets vårdnadshavare ansvarar för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till dess ålder, utveckling och övriga omständigheter.<sup>10</sup>

Det stöd och den omvårdnad en förälder ger till ett barn utan funktionsnedsättning utgör riktmärke för vad som är att betrakta som normalt föräldraansvar. Det hjälpbehov som är utöver det som är normalt för ett barn i en viss ålder utgör det merarbete som kan ligga till grund för rätten till insatser. Insatser enligt LSS ska endast beviljas för den hjälp som inte ingår i det normala föräldraansvaret. Det innebär att en jämförelse görs av barnets behov med de behov som ett barn utan funktionsnedsättning i samma ålder har. För exempelvis insatsen ledsagarservice kan det anses ingå i föräldraansvaret att följa med på en nioårings biobesök medan ledsagare för ett biobesök för äldre ungdomar ska kunna beviljas om behov och rätt till insatsen föreligger i övrigt.<sup>11</sup>

## Delaktighet

Socialstyrelsen redogör för att delaktighet förutsätter dialog mellan barn och vuxna och att den enskilde och närstående får information som underlag för sina ställningstaganden. Barnet behöver få information om sin funktionsnedsättning och vuxna behöver veta hur barnet förstår sin funktionsnedsättning och hur barnet uppfattar

---

<sup>8</sup> SOSFS 2014:5 Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS 4 kap. 15-18 § §.

<sup>9</sup> Prop. 1992/93:159 Om stöd och service till vissa funktionshindrade.

<sup>10</sup> Föräldrabalk 1949:381 6 kap. 1-2 § §, § 2a.

<sup>11</sup> Handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning, Riktlinjer antagna av KS april 2002, reviderade av KF februari 2012.

sig själv och andra i sin omgivning. Av vikt är barnets intressen, hopp och förväntningar liksom eventuell oro, rädsla och ilska. Vidare behöver det finnas en flexibilitet gällande tid, plats, former att mötas på och olika samtalsverktyg för att barn ska komma till tals och för att vuxna ska förstå det barnet uttrycker.<sup>12</sup>

Barns delaktighet innebär mer än att barn ska vara med och bestämma. Det handlar om att vuxna lyssnar på barn och ungdomar och tar dem på allvar, ger barn och unga stöd att uttrycka sig, anser att barns och ungas åsikter är betydelsefulla samt låter barn och unga vara med och fatta beslut och ta ansvar. När barn och unga ska få stöd av samhället möts tre parter, barnet, vårdnadshavare samt handläggare. Parterna tillför olika perspektiv och kompetens där alla behövs för att stöd och insatser ska få avsedd effekt för barnet.<sup>13</sup>

Shiers delaktighetsmodell ger vägledning i hur verksamheter kan uppnå barnkonventionens krav om barns rätt att komma till tals. Modellen delas in i fem steg. På den första nivån lyssnar vuxna på barn, på den andra arbetar de aktivt för att barn ska kunna uttrycka sig. Det innebär inte att vuxna automatiskt tar hänsyn till det barnet sagt och att barnets åsikter påverkar beslutsfattandet. På nivå tre väger vuxna också in det barnet säger i beslut men det är inte säkert att beslutet blir i enlighet med barnets önskemål. Den vuxne ansvarar för beslutet men det är viktigt att barnet får veta varför ett visst beslut fattats. På nivå fyra är barnet med i hela processen kring planering och beslutsfattande men barnet kan ha begränsad makt att påverka besluten. På nivå fem delas makt och ansvar fullt ut.<sup>14</sup>

## Myndighetsutövning och rättssäkerhet

Begreppet myndighetsutövning omfattar beslut och andra åtgärder utförda av samhället gentemot medborgarna. Att säkerställa den enskildes rätt handlar om att beslut ska vara sakliga och vila på rättslig grund. Handläggare inom socialtjänsten behöver vara lyhörda för den enskildes behov. Insikten om det egna behovet av stöd från samhällets sida kan i vissa fall vara begränsad liksom möjligheten att göra sin röst hörd. Även om den enskilde befinner

---

<sup>12</sup> Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning, Handbok för rättstillämpning vid handläggning och utförande av LSS-insatser, Socialstyrelsen 2014.

<sup>13</sup> Ann-Marie Stenhammar, Tove Rinnan och Erika Nydahl. Lyssna på oss! Bättre stöd när barn och ungdomar är delaktiga. 2011.

<sup>14</sup> Harry Shier. Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. Children & Society Vol 15. 2001.

sig i en beroendeställning måste det finnas en medvetenhet om att den enskilde är expert på sin egen situation.<sup>15</sup>

Det finns ingen entydig definition av rättssäkerhet. Rättssäkerhet handlar om att det ska finnas en förutsebarhet av utfallet av rättsliga angelägenheter och beslut vilket ska utesluta en slumpmässig behandling av individer. Ytterst handlar rättssäkerhet om individens rätt gentemot det allmänna och individens skydd mot godtyckliga ingrepp från samhällets sida. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) redogör i granskningsrapport för faktorer som riskerar att påverka rättssäkerheten negativt. Bland dessa kan nämnas brist på möjlighet till delaktighet för den enskilde, brist på handläggningsstöd och hög arbetsbelastning för handläggarna samt långa handläggningstider.<sup>16</sup>

Under 2015 utförde IVO tillsyn i 30 kommuner inom området myndighetsutövning inom LSS. Tillsynen omfattade 481 ärenden rörande både barn och vuxna som hade sökt insatserna kontaktperson, avlösarservice, ledsagarservice och korttidsvistelse. Drygt hälften av kommunerna fick krav på åtgärd på grund av bristande uppgifter om hur barns rättigheter tagits tillvara. Det handlade då om att det saknades uppgifter om att barn har informerats, fått möjlighet att framföra sina åsikter eller varför detta inte har skett. Utifrån det bedömde IVO att nämnden inte har tagit hänsyn till barns rättigheter i handläggningen. Tillsynen visade att enskildas behov många gånger varken utreds eller följs upp i den utsträckning som IVO anser vara rimlig för en rättssäker handläggning. Sammantaget menar IVO att rättsosäkra utredningar och bristande dokumentation kan innebära att beslut fattas på gamla eller direkt felaktiga uppgifter.<sup>17</sup>

## Rättstillämpning

En kartläggning genomfördes av forskare vid Ersta Sköndal högskola på uppdrag av Barnrättighetsutredningen i syfte att ta reda på hur rättstillämpningen stämmer överens med de rättigheter barn har enligt barnkonventionen. Kartläggningen genomfördes i två stadsdelsnämnder i storstadsområde och fem kommuner i glesbygdslän och omfattade sammanlagt 39 beslut med tillhörande

---

<sup>15</sup> Med makt följer ansvar, Socialtjänstens myndighetsutövning inom hemtjänst och LSS, Inspektionen för vård och omsorg (IVO) 2016.

<sup>16</sup> Ibid.

<sup>17</sup> Vad gör min LSS-handläggare? Tillsyn av myndighetsutövning inom LSS och hur de som söker en insats uppfattar handläggningsprocessen, Inspektionen för vård och omsorg (IVO) 2016.

utredningar från 2013 rörande insatserna korttidsvistelse och ledsagarservice enligt LSS.<sup>18</sup>

Kartläggningen visade att i hälften av utredningarna har samtal med barnet inte ägt rum. Information om barnets åsikter från annan än barnet redovisades i tre av dessa utredningar. I drygt hälften av utredningarna motiverar handläggare varför samtal inte har genomförts. Skälen varierar, både att vårdnadshavare motsätter sig samtal med hänvisning till att barnet inte är tillräckligt moget och hänvisning till barnets bristande kommunikativa förmåga. I en femtedel av besluten saknades både information om barnets åsikter från barnet eller någon annan och information om varför samtal inte genomförts. Kommunikationshjälpmedel hade inte använts i något av de granskade besluten och utredningarna.<sup>19</sup>

## Genomförandeplan

En genomförandeplan ska beskriva hur en beslutad insats ska genomföras för den enskilde. Genomförandeplanen ska utformas tillsammans med den enskilde och vid behov anhörig och det ska finnas mål för planerade insatser utifrån den enskildes behov. Genomförandeplanen ska användas i samband med pågående insatser samt vid uppföljning och utvärdering. Syftet med genomförandeplanen är att skapa en tydlig struktur för genomförandet och uppföljningen av en beslutad insats. Genom planen tydliggörs både för den enskilde, utföraren samt beställaren vad som ska göras, vem som ska göra vad, när det ska genomföras samt hur.<sup>20</sup>

## DUR utredningsmaterial

DUR står för dokumentation, utvärdering och resultat. Stockholms DUR för verksamhetsområdet funktionsnedsättning består av fyra delar, introduktion, utredningsanvisningar och fördjupningsfrågor, utredning samt uppföljning.<sup>21</sup>

DUR utredningsmaterial vänder sig till den enskilde och tanken med detta är att skapa bättre förutsättningar för den enskilde att göras delaktig i utredning av ansökan och vid uppföljning av beslutad insats. Utredningsformuläret innehåller ett bildstöd i form av pictogram, skattningsskala och cirklar med olika livsområden. Dessa är tänkta att vid behov användas i samtal med den enskilde

---

<sup>18</sup> SOU 2016:19 Barnkonventionen blir svensk lag.

<sup>19</sup> Ibid.

<sup>20</sup> Delaktighet och inflytande i arbetet med genomförandeplaner, Kunskapsstöd till verksamheter för personer med funktionsnedsättning, Socialstyrelsen 2014.

<sup>21</sup> Introduktion DUR FH – barn, unga samt vuxna, version 4, Socialförvaltningen april 2017.

för att säkerställa att den enskilde förstår den information som ges samt de frågor som ställs vid utrednings- och uppföljningssamtal. Det är av vikt att såväl svårigheter som resurser hos varje enskild person lyfts vid utrednings- och uppföljningssamtalen. Barn och unga-versionen av DUR används fram tills att den unge har fyllt 18 år.<sup>22</sup>

I DUR utredningsmaterial för barn och unga ingår rubriken *Barnet/den unges beskrivning av sin situation* där det enligt instruktionen för DUR ska framgå hur barnet upplever sitt behov av stöd och hjälp liksom dokumentation om skälen till varför barnet av någon anledning inte uttryckt hur hen uppfattar sina behov. Under rubriken *Barnet/den unges sätt att kommunicera* redogörs för kommunikationssätt, vilka eventuella kommunikationshjälpmedel som behövs samt om det behövs tolk. Under rubriken *Iakttagelser vid mötet med barnet/den unge* nedtecknas eventuella observationer som har betydelse för bedömning av barnets behov av stöd.<sup>23</sup>

## Statistik

Den 1 oktober 2015 hade totalt 69 500 personer insatser enligt LSS i landet. De vanligaste insatserna är daglig verksamhet, boende för vuxna och kontaktperson. Den totala andelen män i alla åldrar med insatser enligt LSS är högre än andelen kvinnor, 59 respektive 41 procent. Könsskillnaderna är störst i åldersgruppen 0 till 22 år där flickors andel är 32 till 37 procent beroende på insats. Skillnaderna minskar i de högre åldersgrupperna.<sup>24</sup>

**Antal personer i hela landet i åldersgruppen 0-22 år med respektive insats enligt LSS 1 oktober 2015 fördelat på ålder, kön och insats, avrundade värden.**

| Insats enligt LSS   | 0-12 år |      | 13-22 år |      |
|---------------------|---------|------|----------|------|
|                     | Kvinnor | Män  | Kvinnor  | Män  |
| Råd och stöd        | 140     | 270  | 360      | 580  |
| Personlig assistans | 190     | 310  | 290      | 400  |
| Ledsagarservice     | 130     | 260  | 1120     | 1810 |
| Kontaktperson       | 40      | 100  | 1500     | 2300 |
| Avlösarservice      | 720     | 1750 | 380      | 680  |
| Korttidsvistelse    | 960     | 1960 | 2060     | 3490 |
| Korttidstillsyn     | 10      | 15   | 1620     | 2750 |
| Boende för barn     | 30      | 40   | 345      | 620  |

<sup>22</sup> Ibid.

<sup>23</sup> Ibid.

<sup>24</sup> Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2017, Socialstyrelsen 2017.

|                               |             |             |             |              |
|-------------------------------|-------------|-------------|-------------|--------------|
| Boende för vuxna              | 0           | 0           | 480         | 820          |
| Daglig verksamhet             | 0           | 0           | 1350        | 2110         |
| <b>Totalt antal insatser</b>  | <b>2220</b> | <b>4705</b> | <b>9505</b> | <b>15560</b> |
| <b>Totalt antal personer*</b> | <b>1740</b> | <b>3700</b> | <b>5610</b> | <b>9545</b>  |

\*En person kan ha flera insatser.

Källa: Socialstyrelsens register över insatser enligt LSS. (Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2017, Socialstyrelsen 2017.)

Vissa könsskillnader inom LSS kan förklaras av skillnader i förekomst av olika diagnoser. Vissa diagnoser är vanligare hos män än hos kvinnor, såsom autism och autismliknande tillstånd, ryggmärgsskador, cerebral pares, ryggmärgsbråck och Downs syndrom. Diagnoserna är kopplade till personkretsarna för LSS och därmed också rätten till insatser.<sup>25</sup>

Det finns forskning som tyder på att flickor underdiagnostiseras när det gäller autism och autismliknande tillstånd. En möjlig orsak till det är att studier om autism i huvudsak har gjorts på pojkar och diagnoskriterierna som används har utformats utifrån hur problemen yttrar sig hos pojkar. Eftersom personkretsen för LSS delvis utgår från diagnoser är det ett problem om flickor underdiagnostiseras.<sup>26</sup> Det kan även innebära att flickor och kvinnor med annan funktionsnedsättning inte får samma tillgång till stöd och hjälp som pojkar och män.<sup>27</sup> Samtidigt visar forskning att flickor många gånger får diagnos senare än pojkar, exempelvis Aspergers syndrom, vilket kan förklara att könsskillnaderna minskar inom LSS i de högre åldersgrupperna. Socialstyrelsens analyser av personer som fått ett första beslut om LSS mellan åren 2013 och 2015 visar att medianåldern för första beslut om LSS är 20 år för kvinnor och 16 år för män. Analyserna visar att störst skillnad mellan könen är vid 5 års ålder och vid 15 års ålder då pojkar beviljas flest insatser enligt LSS. Strax efter 30 år beviljas män och kvinnor ett första beslut om insatser enligt LSS i stort sett lika stor utsträckning.<sup>28</sup>

Antalet personer med beslut enligt LSS i Stockholms stad 1 oktober 2016 var 112 personer i åldersgruppen 0 till 6 år, 436 personer i

---

<sup>25</sup> Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2016, Socialstyrelsen 2016.

<sup>26</sup> Insatser till män och kvinnor med funktionsnedsättning, kartläggning och analys av könsskillnader inom LSS och SoL, Socialstyrelsen 2011.

<sup>27</sup> Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2016, Socialstyrelsen 2016.

<sup>28</sup> Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2017, Socialstyrelsen 2017.

åldersgruppen 7 till 12 år och 1174 personer i åldersgruppen 13 till 22 år.<sup>29</sup>

**Antal personer med insats enligt LSS i Stockholms stad den 1 oktober 2016**

| Åldersgrupp | Kvinnor |         | Män   |         | Totalt      |
|-------------|---------|---------|-------|---------|-------------|
|             | Antal   | Andel % | Antal | Andel % |             |
| 0-6 år      | 32      | 29      | 80    | 71      | <b>112</b>  |
| 7-12 år     | 119     | 27      | 317   | 73      | <b>436</b>  |
| 13-22 år    | 418     | 36      | 756   | 64      | <b>1174</b> |

Källa: Beskrivning av socialtjänsten i Stockholms stad 2016, dnr: 3.1.1-200/2017

---

<sup>29</sup> Beskrivning av socialtjänsten i Stockholms stad 2016, dnr 3.1.1-200/2017.

## Hässelby-Vällingby

### Fakta, organisation och verksamhet

Hässelby-Vällingby stadsdelsområde består av stadsdelarna Hässelby Gård, Hässelby Strand, Hässelby Villastad, Grimsta, Kälvesta, Nälsta, Råcksta, Vinsta och Vällingby. Befolkningsmängden 31 december 2016 var 73 445 personer.

Beställarenheten för personer med funktionsnedsättning tillhör avdelningen för beställare äldreomsorg, funktionsnedsättning och socialpsykiatri. Enheten leds av en enhetschef och en biträdande chef.

Enhetens uppdrag är myndighetsutövning till personer med funktionsnedsättning i åldern 0 till 64 år samt för personer som har insatsen bostad med särskild service enligt LSS i åldern 65 år och äldre. Enhetens värdegrund är "Vi ska vara tillgängliga, kompetenta och effektiva".

Fem handläggare arbetar med barnhandläggning och två av dessa arbetar deltid. Gruppen har cirka 220 ärenden enligt LSS aktuella. Fördelning av nya ärenden sker utifrån datumindelning och det finns ingen fast åldersgräns för överföring till vuxenhandläggare, oftast sker överföring när den enskilde slutat gymnasiet. Barnhandläggarna har en egen ärendedragning en gång per vecka tillsammans med chef, eget gruppmöte en gång per vecka samt extern handledning en gång per månad. Handläggarna har inte delegation för beslut om insatser, delegation finns på chefsnivå.

Vid svåra och komplexa ärenden arbetar handläggarna två och två för att kunna stötta och lära av varandra och reflektera kring ärendet. De samverkar internt med individ- och familjeomsorgen och har gemensamma samarbetsdagar med dem. Handläggarna träffar barnet på stadsdelsförvaltningen, i hemmet eller i annan verksamhet. För att göra barnet delaktigt träffar handläggarna barnet på förskolan eller skolan. Handläggarna tycker att det är positivt att kunna använda sig av de hjälpmedel som finns i verksamheterna som stöd i kommunikation med barnet.

Handläggarna deltar i nätverk och arbetsgrupper och i de utbildningsinsatser som sker genom staden, Carpe samt Socialstyrelsens utbildning för LSS-handläggare. Handläggarna har nyligen fått bärbara datorer och ser det som positivt att de då kan visa stadens informationsfilmer från hemsidan. Övrig

kompetensutveckling som efterfrågas av handläggarna är utbildning i samtalsmatta samt teckenstöds kurs.

## Granskningsresultat

I Hässelby-Vällingby omfattar granskningen 135 personakter, 40 flickor och 95 pojkar. Det innebär en könsfördelning på 29,6 procent flickor och 70,4 procent pojkar.

**Hässelby-Vällingby: Antal personer redovisat per åldersgrupp och kön**

| Åldersgrupp   | Flickor   | Pojkar    | Totalt     |
|---------------|-----------|-----------|------------|
| 0-3 år        | 3         | 1         | 4          |
| 4-6 år        | 4         | 8         | 12         |
| 7-10 år       | 6         | 23        | 29         |
| 11-14 år      | 10        | 39        | 49         |
| 15-17 år      | 17        | 24        | 41         |
| <b>Totalt</b> | <b>40</b> | <b>95</b> | <b>135</b> |

Granskningen omfattar 186 beslut om insats, majoriteten är bifallsbeslut. Av de 186 besluten är åtta beslut avslagsbeslut och ytterligare 18 beslut är delavslag rörande omfattning av en beviljad insats. En person kan ha beslut om flera insatser. I vissa ärenden har beslut fattats men insatsen är ännu inte beställd då utförare inte valts. Då finns heller inte någon genomförandeplan upprättad. Majoriteten av besluten avser personkrets 1, sex beslut avser personkrets 3.

Flest biståndsbeslut avser insatsen korttidsvistelse, totalt 75 stycken, varav 22 stycken avser insatsen kollo. Därefter följer avlösarservice med totalt 43 biståndsbeslut och korttidstillsyn med 29 biståndsbeslut.

**Hässelby-Vällingby: Antal personer\* med beslut redovisat per kön**

| Insats              | Flickor   | Pojkar     | Totalt     |
|---------------------|-----------|------------|------------|
| Personlig assistans | 4         | 10         | 14         |
| Ledsagarservice     | 6         | 10         | 16         |
| Kontaktperson       | 2         | 2          | 4          |
| Avlösarservice      | 13        | 30         | 43         |
| Korttidsvistelse    | 26        | 49         | 75         |
| Korttidstillsyn     | 9         | 20         | 29         |
| Boende för barn     | 1         | 4          | 5          |
| <b>Totalt</b>       | <b>61</b> | <b>125</b> | <b>186</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

Fem beslut avser boende, fyra av dessa avser bostad med särskild service och ett avser familjehem.

**Hässelby-Vällingby: Antal personer\* med beslut redovisat per åldersgrupp**

| Insats              | Åldersgrupper |           |           |           | Totalt     |
|---------------------|---------------|-----------|-----------|-----------|------------|
|                     | 0-6           | 7-10      | 11-14     | 15-17     |            |
| Personlig assistans | 3             | 3         | 3         | 5         | 14         |
| Ledsagarservice     | 0             | 0         | 4         | 12        | 16         |
| Kontaktperson       | 0             | 0         | 0         | 4         | 4          |
| Avlösarservice      | 12            | 13        | 16        | 2         | 43         |
| Korttidsvistelse    | 3             | 19        | 30        | 23        | 75         |
| Korttidstillsyn     | 0             | 0         | 9         | 20        | 29         |
| Boende för barn     | 0             | 0         | 4         | 1         | 5          |
| <b>Totalt</b>       | <b>18</b>     | <b>35</b> | <b>66</b> | <b>67</b> | <b>186</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

Sexton biståndsbeslut avser ledsagarservice, majoriteten av dessa är beslutade i åldersgruppen 15 till 17 år. Två av besluten avser avslag på insatsen. Insatsen är beviljad i tidsspannet 1 till 10 timmar per månad eller 11 till 20 timmar per månad. Inget beslut avser insatstid över 20 timmar per månad.

**Hässelby-Vällingby: Beslut om ledsagarservice och beviljad tid redovisat per kön**

| Insatstid              | Flickor  | Pojkar   | Totalt    |
|------------------------|----------|----------|-----------|
| 1-10 timmar per månad  | 2        | 4        | 6         |
| 11-20 timmar per månad | 4        | 4        | 8         |
| 21-30 timmar per månad | 0        | 0        | 0         |
| 31-40 timmar per månad | 0        | 0        | 0         |
| 41- timmar per månad   | 0        | 0        | 0         |
| <b>Totalt</b>          | <b>6</b> | <b>8</b> | <b>14</b> |

Insatsen avlösarservice omfattar 43 biståndsbeslut, tre av dessa är avslagsbeslut. Majoriteten av dessa avser 1 till 10 timmar beviljad tid per månad. Flest beslut avser åldersgruppen 11 till 14 år men spridningen är relativt jämn i de yngre åldersgrupperna 0 till 6 år och 7 till 10 år.

**Hässelby-Vällingby: Beslut om avlösarservice och beviljad tid redovisat per kön**

| Insatstid              | Flickor   | Pojkar    | Totalt    |
|------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 1-10 timmar per månad  | 9         | 22        | 31        |
| 11-20 timmar per månad | 3         | 5         | 8         |
| 21-30 timmar per månad | 1         | 0         | 1         |
| 31-40 timmar per månad | 0         | 0         | 0         |
| 41-50 timmar per månad | 0         | 0         | 0         |
| 51- timmar per månad   | 0         | 0         | 0         |
| <b>Totalt</b>          | <b>13</b> | <b>27</b> | <b>40</b> |

I knappt 90 procent av ärendena finns en aktuell DUR-utredning. Andelen är något lägre för flickorna än för pojkarna. Ytterligare fyra beslut har en aktuell utredning som inte var genomförd med

DUR. Lägst andel DUR-utredningar återfinns gällande insatsen korttidstillsyn med 76 procent.

**Hässelby-Vällingby: Antal aktuella DUR-utredningar vid ansökan om insats\***

| Aktuell DUR   | Flickor   |            | Pojkar     |            | Totalt     |            |
|---------------|-----------|------------|------------|------------|------------|------------|
|               | Antal     | Andel %    | Antal      | Andel %    | Antal      | Andel %    |
| Ja            | 52        | 85,2       | 114        | 91,2       | 166        | 89,2       |
| Nej           | 9         | 14,8       | 11         | 8,8        | 20**       | 10,8       |
| <b>Totalt</b> | <b>61</b> | <b>100</b> | <b>125</b> | <b>100</b> | <b>186</b> | <b>100</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

\*\*Fyra av dessa (tre flickor och en pojke) har en aktuell utredning som inte är en DUR-utredning.

I knappt 60 procent av ärendena med en aktuell DUR-utredning har handläggare träffat barnet vid utredning om sökt insats. Andelen är något högre för flickor än för pojkar. I ett ärende gick det inte att utläsa av utredningen huruvida handläggare träffat barnet eller inte.

Totalt har handläggare träffat barnet vid ansökan och utredning av insats i 101 av 186 ärenden vilket motsvarar drygt 54 procent. Lägst andel återfinns inom utredning av insatsen korttidsvistelse där handläggare träffat barnet i drygt 46 procent av ärendena.

Anledning till att handläggare inte har träffat barnet framgår i ett fåtal utredningar och det finns hänvisning till att handläggare träffat barnet vid tidigare utredningar såsom föregående år. Ett antal utredningar där handläggare inte har träffat barnet är förstagångsansökningar för barn i åldersgruppen 0 till 6 år. I majoriteten av utredningarna där handläggare inte träffat barnet har vårdnadshavare varit på byråbesök.

**Hässelby-Vällingby: Antal barn som handläggare har träffat vid ansökan och DUR-utredning om insats redovisat per kön i antal och procent\***

| Träffat barnet            | Flickor   |            | Pojkar     |            | Totalt     |            |
|---------------------------|-----------|------------|------------|------------|------------|------------|
|                           | Antal     | Andel %    | Antal      | Andel %    | Antal      | Andel %    |
| Ja                        | 35        | 63,6       | 66         | 57,4       | 101        | 59,4       |
| Nej                       | 20        | 36,4       | 48         | 41,7       | 68         | 40         |
| Framgår inte av utredning | 0         | 0          | 1          | 0,9        | 1          | 0,6        |
| <b>Totalt</b>             | <b>55</b> | <b>100</b> | <b>115</b> | <b>100</b> | <b>170</b> | <b>100</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

67 procent av barnen som har träffat sin handläggare har kommit till tals vid utredning om sökt insats, 60 procent av flickorna och drygt 71 procent pojkarna. I en knapp femtedel av ärendena framgår anledning till varför barnet inte kommit till tals. Anledning kan vara att barnet har en så omfattande funktionsnedsättning att barnet inte kan kommunicera självständigt eller med hjälpmedel. En annan

anledning kan vara att barnet uttryckt att hen inte vill vara med på möte. I en utredning framgår det att kommunikationshjälpmedel använts av handläggare i samtal med barnet och då i form av en skolapp och ordkort. Därtill tillkommer användning av kommunikationshjälpmedel i samband med exempelvis besök i förskola och skola där personal använder hjälpmedel i samtal med barnet. Ett värderande språk med handläggares egna reflektioner och åsikter förekommer i ett antal utredningar.

Barnets intressen framgår i utredningen i 78 procent av ärendena. För flickor framgår intressen i drygt 69 procent av utredningarna och för pojkar framgår intressen i knappt 82 procent av utredningarna.

Barnets resurser framgår i utredningen i 56 procent av ärendena. För flickor framgår resurser i knappt 53 procent av utredningarna och för pojkar framgår resurser i drygt 57 procent av utredningarna.

Barnets önskemål framgår i utredningen i 32 procent av ärendena. För flickor framgår önskemål i knappt 31 procent av utredningarna och för pojkar framgår önskemål i 33 procent av utredningarna.

I drygt 40 procent av ärendena överförs barnets intressen, resurser eller önskemål till beställning till utförare. Det finns ingen skillnad mellan könen. I knappt 36 procent av ärendena finns en genomförandeplan upprättad. Andelen är något lägre för flickor än för pojkar.

**Hässelby-Vällingby: Förekomst av genomförandeplan vid beviljad insats\* redovisat per kön**

| Genomförandeplan | Flickor   |            | Pojkar     |            | Totalt     |            |
|------------------|-----------|------------|------------|------------|------------|------------|
|                  | Antal     | Andel %    | Antal      | Andel %    | Antal      | Andel %    |
| Ja               | 18        | 34         | 38         | 36,5       | 56         | 35,7       |
| Nej              | 35        | 66         | 66         | 63,5       | 101        | 64,3       |
| <b>Totalt</b>    | <b>53</b> | <b>100</b> | <b>104</b> | <b>100</b> | <b>157</b> | <b>100</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

I flertalet ärenden går det inte att utläsa om en anhörig eller en utomstående person är anställd för att utföra insatsen. I åtta ärenden framgår det att en anhörig är anställd för utförandet av insatsen. Sex ärenden avser personlig assistans, ett ärende avser avlösarservice och ett ärende avser boende i familjehem.

### Styrkor

- Aktuell DUR-utredning i flertalet ärenden
- Barnets intressen framgår i stor utsträckning

- Utredning och uppföljning av insatser görs i barnets skola med barnet delaktigt
- Kommunikationshjälpmedel används i samtal med barn när det finns tillgängligt
- Barnhandläggarna har veckomöten utöver ärendedragning för att kunna ta del av varandras kompetens och jobbar rutinmässigt två och två i ärenden som upplevs som svåra
- Interna samarbetsdagar med individ och familj

### **Utvecklingsområden**

- Träffa barnet vid utredning och uppföljning
- Dokumentera anledning till att inte träffa barnet i utredning
- Dokumentera hur barnet har erbjudits möjlighet att komma till tals
- Användande av kommunikationshjälpmedel
- Journalföring
- Språk utan värdering och egna reflektioner i utredningar
- Barnets resurser och eventuella önskemål behöver framgå i ökad utsträckning
- Förekomst av genomförandeplaner
- Tekniska registreringar ska överensstämja med juridiska beslut

## Norrmalm

### Fakta, organisation och verksamhet

Norrmalms stadsdelsområde består av stadsdelarna Norrmalm, Vasastan, Skeppsholmen och en liten del av Östermalm. Befolkningsmängden 31 december 2016 var 70 263 personer.

Familjeenheten tillhör äldre och socialtjänstavdelningen och leds av en enhetschef. Familjeenheten utreder, beviljar insatser och följer upp ärenden som rör barn och ungdomars behov av skydd eller stöd samt vård och behandling inom socialtjänsten. Inom enheten arbetar två handläggare med ärenden rörande barn med funktionsnedsättning. Cirka 70 ärenden med LSS-insatser handläggs på enheten. När den enskilde gått ut gymnasiet överförs ärendet till vuxenhandläggare. Handläggarna tar själva emot och fördelar nya ärenden mellan sig. De har delegation att fatta beslut med undantag för barnboende och familjehemsplaceringar. Barnhandläggarna har ärendedragning en gång per vecka med enhetschef och de har extern handledning tillsammans med barnhandläggare från Södermalms stadsdelsförvaltning var tredje vecka. Båda handläggarna är aktiva i olika typer av nätverk och arbetsgrupper som finns för barnhandläggare över staden.

Enheten har enats om ledorden ”Empowerment, delaktighet och öppenhet”.

Den metodutvecklare som finns på enheten har arbetat fram olika spel och frågor för att underlätta vid möten med barn. Bland annat kan handläggarna använda sig av memoryspel och ”Spelet om mig” vid uppföljningar där både handläggare och barn får svara på frågor. Vidare kan handläggarna använda sig av nätverkskartor, bildstöd och snurror som är framtagna tillsammans med andra barnhandläggare i staden.

Handläggarna går en teckenspråkkurs och tycker att de har haft stor nytta i att kunna kommunicera med teckenspråk med de barn som inte har något tal. Inför möte med barnet skickar handläggaren en anpassad broschyr med en bild på sig själv samt information om vad de kommer att prata om på mötet. De skickar även DUR-materialet i förväg till barnet via vårdnadshavare som kan förbereda sig och läsa frågorna innan. Handläggarna beskriver en flexibilitet i var de träffar barnet, i hemmet, i skolan eller genom att följa med vid hämtning från förskola. Vid möte på stadsdelsförvaltningen används det samtalsrum som Maskrosbarn inrett. Efter mötet får

barnet göra en utvärdering på en blankett med anpassade frågor kring vad barnet tyckte om mötet med handläggaren.

## Granskningsresultat

I Norrmalm omfattar granskningen 51 personakter, 14 flickor och 37 pojkar. Det innebär en könsfördelning på 27,5 procent flickor och 72,5 procent pojkar.

**Norrmalm: Antal personer redovisat per åldersgrupp och kön**

| Åldersgrupp   | Flickor   | Pojkar    | Totalt    |
|---------------|-----------|-----------|-----------|
| 0-3 år        | 0         | 0         | 0         |
| 4-6 år        | 1         | 2         | 3         |
| 7-10 år       | 3         | 13        | 16        |
| 11-14 år      | 4         | 13        | 17        |
| 15-17 år      | 6         | 9         | 15        |
| <b>Totalt</b> | <b>14</b> | <b>37</b> | <b>51</b> |

Granskningen omfattar 76 beslut om insats, majoriteten är bifallsbeslut. En person kan ha beslut om flera insatser. Två beslut är avslagsbeslut och fem beslut är delavslag rörande omfattning av en beviljad insats. I vissa ärenden har beslut fattats men insatsen är ännu inte beställd då utförare inte valts. Då finns heller inte någon genomförandeplan upprättad. Samtliga beslut avser personkrets 1 utom ett beslut som avser personkrets 3.

Flest biståndsbeslut avser insatsen avlösarservice, totalt 25 stycken. Därefter följer korttidsvistelse med totalt 21 biståndsbeslut varav två avser kollo och korttidstillsyn med 12 biståndsbeslut. Det finns inget beslut avseende boende för barn.

**Norrmalm: Antal personer\* med insats redovisat per kön**

| Insats              | Flickor   | Pojkar    | Totalt    |
|---------------------|-----------|-----------|-----------|
| Personlig assistans | 2         | 2         | 4         |
| Ledsagarservice     | 3         | 5         | 8         |
| Kontaktperson       | 2         | 4         | 6         |
| Avlösarservice      | 5         | 20        | 25        |
| Korttidsvistelse    | 3         | 18        | 21        |
| Korttidstillsyn     | 3         | 9         | 12        |
| Boende för barn     | 0         | 0         | 0         |
| <b>Totalt</b>       | <b>18</b> | <b>58</b> | <b>76</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

**Norrmalm: Antal personer\* med insats redovisat per åldersgrupp**

| Insats              | Åldersgrupper |      |       |       | Totalt |
|---------------------|---------------|------|-------|-------|--------|
|                     | 0-6           | 7-10 | 11-14 | 15-17 |        |
| Personlig assistans | 0             | 1    | 3     | 0     | 4      |
| Ledsagarservice     | 0             | 0    | 3     | 5     | 8      |
| Kontaktperson       | 0             | 0    | 1     | 5     | 6      |

|                  |          |           |           |           |           |
|------------------|----------|-----------|-----------|-----------|-----------|
| Avlösarservice   | 3        | 16        | 4         | 2         | 25        |
| Korttidsvistelse | 1        | 6         | 9         | 5         | 21        |
| Korttidstillsyn  | 0        | 0         | 6         | 6         | 12        |
| Boende för barn  | 0        | 0         | 0         | 0         | 0         |
| <b>Totalt</b>    | <b>4</b> | <b>23</b> | <b>26</b> | <b>23</b> | <b>76</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

Tre flickor och fem pojkar i åldersgrupperna 11 till 14 år och 15 till 17 år är beviljade insatsen ledsagarservice. Insatsens omfattning är relativt jämn i tidsspannen 11 till 20 timmar per månad och 21 till 30 timmar per månad. Ett barn är beviljad insatsen i omfattningen 31 till 40 timmar per månad.

**Normmalm: Beslut om ledsagarservice och beviljad tid redovisat per kön**

| Insatstid              | Flickor  | Pojkar   | Totalt   |
|------------------------|----------|----------|----------|
| 1-10 timmar per månad  | 0        | 0        | 0        |
| 11-20 timmar per månad | 1        | 3        | 4        |
| 21-30 timmar per månad | 2        | 1        | 3        |
| 31-40 timmar per månad | 0        | 1        | 1        |
| 41- timmar per månad   | 0        | 0        | 0        |
| <b>Totalt</b>          | <b>3</b> | <b>5</b> | <b>8</b> |

Insatsen avlösarservice är beviljad till 25 barn, fem flickor och 20 pojkar. Flest barn i åldersgruppen 7 till 10 år är beviljade insatsen. Vanligast är en omfattning av 11 till 20 timmar per månad men insatsen beviljas både i lägre omfattning och högre omfattning. Ett biståndsbeslut omfattar insats mer än 51 timmar per månad.

**Normmalm: Beslut om avlösarservice och beviljad tid redovisat per kön**

| Insatstid              | Flickor  | Pojkar    | Totalt    |
|------------------------|----------|-----------|-----------|
| 1-10 timmar per månad  | 1        | 4         | 5         |
| 11-20 timmar per månad | 4        | 12        | 16        |
| 21-30 timmar per månad | 0        | 1         | 1         |
| 31-40 timmar per månad | 0        | 2         | 2         |
| 41-50 timmar per månad | 0        | 0         | 0         |
| 51- timmar per månad   | 0        | 1         | 1         |
| <b>Totalt</b>          | <b>5</b> | <b>20</b> | <b>25</b> |

En aktuell DUR-utredning finns i samtliga ärenden utom ett.

**Normmalm: Antal aktuella DUR-utredningar vid ansökan om insats\***

| Aktuell DUR   | Flickor   |            | Pojkar    |            | Totalt    |            |
|---------------|-----------|------------|-----------|------------|-----------|------------|
|               | Antal     | Andel %    | Antal     | Andel %    | Antal     | Andel %    |
| Ja            | 18        | 100        | 57        | 98,3       | 75        | 98,7       |
| Nej           | 0         | 0          | 1         | 1,7        | 1         | 1,3        |
| <b>Totalt</b> | <b>18</b> | <b>100</b> | <b>58</b> | <b>100</b> | <b>76</b> | <b>100</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

I 62 procent av ärendena har handläggaren träffat barnet vid utredning av sökt insats, andelen flickor är något lägre än andelen pojkar. Lägst andel återfinns inom utredning av insatsen avlösarservice där handläggare träffat barnet i 48 procent av ärendena. I några ärenden där handläggare inte träffat barnet framgår anledning till det i dokumentationen, i flertalet ärenden framgår det inte. En anledning som framgår är att vårdnadshavare inte gett sitt samtycke till att handläggaren träffar barnet.

**Normmalm: Antal barn som handläggare har träffat vid ansökan och DUR-utredning om insats redovisat per kön i antal och procent\***

| Träffat barnet | Flickor   |            | Pojkar    |            | Totalt    |            |
|----------------|-----------|------------|-----------|------------|-----------|------------|
|                | Antal     | Andel %    | Antal     | Andel %    | Antal     | Andel %    |
| Ja             | 10        | 55,6       | 37        | 63,8       | 47        | 61,8       |
| Nej            | 8         | 44,4       | 21        | 36,2       | 29        | 38,2       |
| <b>Totalt</b>  | <b>18</b> | <b>100</b> | <b>58</b> | <b>100</b> | <b>76</b> | <b>100</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

Samtliga barn som träffat sin handläggare har kommit till tals i utredning. I åtta utredningar framgår att kommunikationshjälpmedel används av handläggare i samtal med barnet. Hjälpmedel som används i dessa utredningar är nätverkskarta, memoryspel och samtalsmatta. Därtill har kommunikationshjälpmedel använts i samtal med barnet då möte ägt rum i skola eller annan verksamhet.

I samtliga utredningar framgår barnets intressen. Resurser framgår i utredningen i knappt 91 procent av ärendena. För flickor framgår resurser i knappt 89 procent av utredningarna och för pojkar framgår resurser i drygt 91 procent av utredningarna. Barnets önskemål framgår i utredning i drygt 49 procent av ärendena. Skillnaden mellan könen är marginell.

I drygt 82 procent av ärendena överförs intressen, resurser eller önskemål till beställning till utförare. För flickorna överförs knappt 69 procent av intressen, resurser eller önskemål och för pojkarna överförs drygt 86 procent av intressen, resurser eller önskemål till beställning.

I drygt 32 procent av ärendena med beviljad insats finns en genomförandeplan upprättad. Andelen genomförandeplaner är drygt 37 procent för flickor och knappt 31 procent för pojkar.

**Normmalm: Förekomst av genomförandeplan vid beviljad insats\* redovisat per kön**

| Genomförandeplan | Flickor |         | Pojkar |         | Totalt |         |
|------------------|---------|---------|--------|---------|--------|---------|
|                  | Antal   | Andel % | Antal  | Andel % | Antal  | Andel % |
| Ja               | 6       | 37,5    | 16     | 30,8    | 22     | 32,4    |

|               |           |            |           |            |           |            |
|---------------|-----------|------------|-----------|------------|-----------|------------|
| Nej           | 10        | 62,5       | 36        | 69,2       | 46        | 67,6       |
| <b>Totalt</b> | <b>16</b> | <b>100</b> | <b>52</b> | <b>100</b> | <b>68</b> | <b>100</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

I ett ärende framgår det att en anhörig är anställd för att utföra insatsen. I ytterligare några ärenden framgår det inte om en anhörig eller en utomstående person är anställd för att utföra insatsen.

### Styrkor

- Aktuella DUR-utredningar
- Välskrivna utredningar
- Barnets intressen framgår i samtliga utredningar
- Barnets resurser framgår i stor utsträckning i utredningar
- Kontinuerliga journalanteckningar av hög kvalitet
- Metodutveckling och flera kommunikationshjälpmedel finns tillgängliga och används
- Information och folder med bild på handläggare skickas till barnet innan första mötet
- Barnet får utvärdera mötet med handläggare med anpassade frågor
- Ett nära samarbete med individ och familj genom gemensam organisation
- Kompetensutbyte mellan stadsdelsförvaltningar i och med gemensam handledning tillsammans med barnhandläggare från Södermalms stadsdelsförvaltning

### Utvecklingsområden

- Träffa barnet vid utredning och uppföljning
- Dokumentera anledning till att inte träffa barnet i utredning
- Dokumentera hur barnet har erbjudits möjlighet att komma till tals
- Barnets eventuella önskemål behöver framgå i ökad utsträckning
- Förekomst av genomförandeplaner

## Farsta

### Fakta, organisation och verksamhet

Farsta stadsdelsområde består av stadsdelarna Fagersjö, Farsta, Farstanäset, Farsta strand, Gubbängen, Hökarängen, Larsboda, Sköndal, Svedmyra och Tallkrogen. Befolkningsmängden 31 december 2016 var 56 481 personer.

Biståndsenheten omsorg om personer med funktionsnedsättning tillhör avdelningen beställare och leds av en enhetschef och en biträdande enhetschef. Enhetens uppdrag är myndighetsutövning till personer med funktionsnedsättning i åldern 0 till 64 år.

På enheten arbetar för närvarande tre barnhandläggare och en utökning med en tjänst kommer att ske under året. På enheten är cirka 155 barnärenden med insatser enligt LSS aktuella. Barnhandläggare handlägger ärendet tills den enskilde slutar gymnasiet. Ärendefördelning sker utifrån datumindelning. Handläggarna har delegation på samtliga insatser utom barnboende och familjehem. Handläggare för barn och vuxna har ärendedragning tillsammans med chef en gång per vecka. Enheten har extern handledning med inriktning på MI en gång per månad.<sup>30</sup>

En intern samverkansrutin finns framtagen för samarbete mellan LSS-barn och individ och familj. En barnchecklista finns framtagen för samarbete mellan enheter i handläggning utifrån barnperspektivet. Det interna samarbetet beskrivs av ledningen som välfungerande. Barnhandläggarna deltar i nätverk och arbetsgrupper och i utbildningsinsatser som erbjuds genom staden och Carpe.

Inom stadsdelsförvaltningens fritidsavdelning finns ett mångårigt arbete med att erbjuda riktade fritidsaktiviteter till barn och unga med funktionsnedsättning. Fritidsavdelningen liksom stadsdelsförvaltningens anhörigkonsulent har kommit till enhetens möten för att informera om sina respektive verksamheter.

Ipads har köpts in till alla barnhandläggare för att underlätta vid kommunikationen med barnen de möter. Handläggarna upplever dock att det saknas rätt typ av appar på Ipad vilket, enligt dem har inneburit att Ipad inte används. Handläggarna efterlyser att kommunikationsverktyg skulle finnas tillgängliga via stadens intranät. Efter möten med barn använder en av handläggarna sig av

---

<sup>30</sup> Motiverande samtal (motivational interviewing) är en samtalsmetod som används i rådgivning och behandling för att underlätta förändringsprocesser.

bildstöd med tre ”skattningsgubbar” med alternativen bra, varken bra eller dåligt och dåligt. En handläggare har på fritiden utbildats i samtalsverktyget PODD<sup>31</sup>.

Handläggarna beskriver en variation i var de anser att det är lämpligt att träffa barnet. En uppfattning som uttrycks är att det utifrån barnets integritet ska undvikas att träffa barnet i skola eller annan verksamhet. En pågående diskussion förs mellan handläggarna kring ledsagning för små barn. Handläggarna beskriver detta som en utmaning och att diagnoser och familjesituationer ser annorlunda ut nu än tidigare.

## Granskningsresultat

I Farsta omfattar granskningen 107 personakter, 34 flickor och 73 pojkar. Det innebär en könsfördelning på 27,5 procent flickor och 72,5 procent pojkar.

**Farsta: Antal personer redovisat per åldersgrupp och kön**

| Åldersgrupp   | Flickor   | Pojkar    | Totalt     |
|---------------|-----------|-----------|------------|
| 0-3 år        | 1         | 1         | 2          |
| 4-6 år        | 4         | 7         | 11         |
| 7-10 år       | 13        | 18        | 31         |
| 11-14 år      | 8         | 20        | 28         |
| 15-17 år      | 8         | 27        | 35         |
| <b>Totalt</b> | <b>34</b> | <b>73</b> | <b>107</b> |

Granskningen omfattar 138 beslut om insats, majoriteten är bifallsbeslut. En person kan ha beslut om flera insatser. Ett beslut är ett avslagsbeslut och elva beslut är delavslag rörande omfattning av en beviljad insats. I vissa ärenden har beslut fattats men insatsen är ännu inte beställd då utförare inte valts. Då finns heller inte någon genomförandeplan upprättad. Samtliga beslut avser personkrets 1.

Flest biståndsbeslut avser insatsen korttidsvistelse med 45 stycken, följt av ledsagarservice med 38 biståndsbeslut och avlösarservice med 24 biståndsbeslut. Fem beslut avser bostad med särskild service för barn.

**Farsta: Antal personer\* med insats redovisat per kön**

| Insats              | Flickor | Pojkar | Totalt |
|---------------------|---------|--------|--------|
| Personlig assistans | 1       | 5      | 6      |
| Ledsagarservice     | 12      | 26     | 38     |
| Kontaktperson       | 1       | 3      | 4      |
| Avlösarservice      | 10      | 14     | 24     |

---

<sup>31</sup> PODD står för Pragmatisk Organisering av Dynamisk Display och är ett kommunikationsmaterial som utgår från typisk språkutveckling och att språket utvecklas genom användning.

|                  |           |           |            |
|------------------|-----------|-----------|------------|
| Korttidsvistelse | 12        | 33        | 45         |
| Korttidstillsyn  | 5         | 11        | 16         |
| Boende för barn  | 1         | 4         | 5          |
| <b>Totalt</b>    | <b>42</b> | <b>96</b> | <b>138</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

**Farsta: Antal personer\* med beslut redovisat per åldersgrupp**

| Insats              | Åldersgrupper |           |           |           | Totalt     |
|---------------------|---------------|-----------|-----------|-----------|------------|
|                     | 0-6           | 7-10      | 11-14     | 15-17     |            |
| Personlig assistans | 2             | 2         | 0         | 2         | 6          |
| Ledsagarservice     | 2             | 14        | 10        | 12        | 38         |
| Kontaktperson       | 0             | 0         | 0         | 4         | 4          |
| Avlösarservice      | 9             | 13        | 2         | 0         | 24         |
| Korttidsvistelse    | 2             | 8         | 17        | 18        | 45         |
| Korttidstillsyn     | 0             | 0         | 6         | 10        | 16         |
| Boende för barn     | 0             | 0         | 2         | 3         | 5          |
| <b>Totalt</b>       | <b>15</b>     | <b>37</b> | <b>37</b> | <b>49</b> | <b>138</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

Insatsen ledsagarservice är beviljad till 38 barn, 12 flickor och 26 pojkar. Majoriteten av barnen, 14 stycken, är i åldersgruppen 7 till 10 år. I den yngsta åldersgruppen 0 till 6 år finns två beslut om insatsen. Flest beslut är beviljade inom tidsspannet 11 till 20 timmar per månad och därefter 1 till 10 timmar per månad.

**Farsta: Beslut om ledsagarservice och beviljad tid redovisat per kön**

| Beviljad tid           | Flickor   | Pojkar    | Totalt    |
|------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 1-10 timmar per månad  | 7         | 10        | 17        |
| 11-20 timmar per månad | 5         | 16        | 21        |
| 21-30 timmar per månad | 0         | 0         | 0         |
| 31-40 timmar per månad | 0         | 0         | 0         |
| 41- timmar per månad   | 0         | 0         | 0         |
| <b>Totalt</b>          | <b>12</b> | <b>26</b> | <b>38</b> |

Tio flickor och fjorton pojkar är beviljade insatsen avlösarservice, totalt 24 barn. Majoriteten av biståndsbesluten är i åldersgruppen 7 till 10 år och i den yngre åldersgruppen 0 till 6 år. I åldersgruppen 11 till 14 år är två barn beviljade insatsen. Vanligast är att insatsen är beviljad i omfattningen 1 till 10 timmar per månad men större omfattning förekommer i tidsspannen 11 till 20 timmar och 21 till 30 timmar per månad. Ett biståndsbeslut omfattar insats i omfattningen mer än 51 timmar per månad.

**Farsta: Beslut om avlösarservice och beviljad tid redovisat per kön**

| Beviljad tid           | Flickor | Pojkar | Totalt |
|------------------------|---------|--------|--------|
| 1-10 timmar per månad  | 4       | 10     | 14     |
| 11-20 timmar per månad | 3       | 4      | 7      |
| 21-30 timmar per månad | 2       | 0      | 2      |

|                        |           |           |           |
|------------------------|-----------|-----------|-----------|
| 31-40 timmar per månad | 0         | 0         | 0         |
| 41-50 timmar per månad | 0         | 0         | 0         |
| 51- timmar per månad   | 1         | 0         | 1         |
| <b>Totalt</b>          | <b>10</b> | <b>14</b> | <b>24</b> |

En aktuell DUR-utredning finns i 104 ärenden, vilket motsvarar drygt 75 procent. Fördelningen mellan flickor och pojkar är relativt jämn med 74 respektive 76 procent. I ärenden där aktuell DUR-utredning saknas har beslutet i majoriteten av ärendena förlängts baserat på tidigare utredning och en avstämning med vårdnadshavare har gjorts om att den aktuella situationen är oförändrad mot föregående utredningstillfälle vilket framgår i journalanteckningar. Lägst andel DUR-utredningar återfinns för insatsen korttidsvistelse med knappt 67 procent.

**Farsta: Antal aktuella DUR-utredningar vid ansökan om insats\***

| Aktuell DUR   | Flickor   |            | Pojkar    |            | Totalt     |            |
|---------------|-----------|------------|-----------|------------|------------|------------|
|               | Antal     | Andel %    | Antal     | Andel %    | Antal      | Andel %    |
| Ja            | 31        | 73,8       | 73        | 76         | 104        | 75,4       |
| Nej           | 11        | 26,2       | 23        | 24         | 34         | 24,6       |
| <b>Totalt</b> | <b>42</b> | <b>100</b> | <b>96</b> | <b>100</b> | <b>138</b> | <b>100</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

Av de barn som har en aktuell DUR-utredning har knappt 89 procent träffat sin handläggare vid ansökan och utredning om insats. Andelen flickor som träffat sin handläggare är lägre med knappt 84 procent i jämförelse med knappt 92 procent av pojkarna. I flertalet av ärendena där handläggare inte träffat barnet i samband med DUR-utredning framgår en anledning till det. Av de barn som har en aktuell DUR-utredning har handläggare träffat barnet i lägst omfattning gällande insatsen avlösarservice med knappt 78 procent.

Sett till totalt antal ärenden har handläggare träffat barnet vid ansökan och utredning av insats i 93 av 138 ärenden vilket motsvarar drygt 67 procent. Av flickorna är siffran knappt 62 procent och av pojkarna är siffran knappt 70 procent.

**Farsta: Antal barn som handläggare har träffat vid ansökan och DUR-utredning om insats redovisat per kön i antal och procent\***

| Träffat barnet | Flickor   |            | Pojkar    |            | Totalt     |            |
|----------------|-----------|------------|-----------|------------|------------|------------|
|                | Antal     | Andel %    | Antal     | Andel %    | Antal      | Andel %    |
| Ja             | 26        | 83,8       | 67        | 91,8       | 93         | 89,4       |
| Nej            | 5         | 16,1       | 6         | 8,2        | 11         | 10,6       |
| <b>Totalt</b>  | <b>31</b> | <b>100</b> | <b>73</b> | <b>100</b> | <b>104</b> | <b>100</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

Drygt 75 procent av barnen som har en aktuell utredning har kommit till tals vid utredning av insats och spridningen är jämn

mellan könen. En anledning till att barnet inte kommit till tals redovisas i dokumentationen i ett fåtal ärenden och en vanlig anledning är att barnet har en så omfattande funktionsnedsättning att barnet inte kan kommunicera självständigt eller med hjälpmedel.

Kommunikationshjälpmedel används av handläggare i samtal med barnet i några utredningar. Samtalet har utvärderats och barnet har fått använda bildstöd med ”skattningssgubbar” för att tala om hur hen uppfattat mötet. Ett värderande språk med handläggares egna reflektioner och åsikter förekommer i några utredningar.

Barnets intressen framgår i utredningen i drygt 96 procent av ärendena där det finns en aktuell DUR-utredning. För flickor framgår intressen i drygt 93 procent av utredningarna och för pojkar i drygt 97 procent av utredningarna.

Barnets resurser framgår i utredningen i knappt 82 procent av ärendena. För flickor framgår resurser i knappt 97 procent av utredningarna och för pojkar framgår resurser i knappt 80 procent av utredningarna.

Barnets önskemål framkommer i utredningen i drygt 56 procent av ärendena. För flickor framgår önskemål i drygt 53 procent av utredningarna och för pojkar framgår önskemål i drygt 57 procent av utredningarna.

Barnets intressen, resurser eller önskemål överförs till beställning till utförare i 65 procent av ärendena. För flickorna är andelen knappt 68 procent och för pojkar knappt 64 procent.

En aktuell genomförandeplan finns upprättad i knappt 34 procent av ärendena. För flickor är andelen genomförandeplaner 35 procent och för pojkar är andelen 33 procent.

**Farsta: Förekomst av genomförandeplan vid beviljad insats\* redovisat per kön**

| Genomförande-<br>plan | Flickor   |            | Pojkar    |            | Totalt     |            |
|-----------------------|-----------|------------|-----------|------------|------------|------------|
|                       | Antal     | Andel %    | Antal     | Andel %    | Antal      | Andel %    |
| Ja                    | 14        | 35         | 30        | 33         | 44         | 33,6       |
| Nej                   | 26        | 65         | 61        | 67         | 87         | 66,4       |
| <b>Totalt</b>         | <b>40</b> | <b>100</b> | <b>91</b> | <b>100</b> | <b>131</b> | <b>100</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

I flera ärenden går det inte att utläsa om insatsen utförs av en anhörig eller en utomstående person. I sex ärenden framgår det att en anhörig är anställd för att utföra insatsen, tre avser

ledsagarservice, två avser avlösarservice och en avser personlig assistans.

### **Styrkor**

- Barnets intressen framgår i majoriteten av (aktuella) utredningar
- Barnets resurser framgår i flertalet utredningar
- Dokumenterar i utredning att barnet får information, vet varför mötet äger rum och om rätten att säga nej
- Barnet får utvärdera samtal med hjälp av bildstöd
- Framgår i några utredningar att information och erbjudande givits om anhörigstöd
- Skriftliga samverkansrutiner och barnchecklista för samarbete internt i stadsdelsförvaltningen

### **Utvecklingsområden**

- Träffa barnet vid utredning och uppföljning
- Aktuella DUR-utredningar som underlag för beslut
- Dokumentera anledning till att inte träffa barnet i utredning
- Dokumentera hur barnet har erbjudits möjlighet att komma till tals
- Barnets eventuella önskemål behöver framgå i ökad utsträckning
- Språk utan värdering och egna reflektioner i utredningar
- Säkerställa hur uppgifter kopieras mellan syskons utredningar och journalanteckningar
- Journalföring
- Förekomst av genomförandeplaner

## Sammanfattande analys

Totalt omfattar granskningen 293 personakter, 88 flickor och 205 pojkar, vilket motsvarar 30 procent flickor och 70 procent pojkar. Fler pojkar än flickor är aktuella för insatser enligt LSS. Det är troligt att det hänger samman med den nationella analysen av att pojkar i högre grad får diagnos som ger rätt till insatser enligt LSS och att flickor många gånger får diagnos senare än pojkar.

En person kan ha flera insatser, granskningen omfattar totalt 400 insatser enligt LSS, 121 av dem till flickor och 279 av dem till pojkar. Granskningen genomfördes under månaderna februari till maj 2017.

**Totalt antal personer redovisat per åldersgrupp och kön**

| Åldersgrupp   | Flickor   | Pojkar     | Totalt     |
|---------------|-----------|------------|------------|
| 0-3 år        | 4         | 2          | 6          |
| 4-6 år        | 9         | 17         | 26         |
| 7-10 år       | 22        | 54         | 76         |
| 11-14 år      | 22        | 72         | 94         |
| 15-17 år      | 31        | 60         | 91         |
| <b>Totalt</b> | <b>88</b> | <b>205</b> | <b>293</b> |

**Totalt antal personer\* med beslut redovisat per kön**

| Insats              | Flickor    | Pojkar     | Totalt     |
|---------------------|------------|------------|------------|
| Personlig assistans | 7          | 17         | 24         |
| Ledsagarservice     | 21         | 41         | 62         |
| Kontaktperson       | 5          | 9          | 14         |
| Avlösarservice      | 28         | 64         | 92         |
| Korttidsvistelse    | 41         | 100        | 141        |
| Korttidstillsyn     | 17         | 40         | 57         |
| Boende för barn     | 2          | 8          | 10         |
| <b>Totalt</b>       | <b>121</b> | <b>279</b> | <b>400</b> |

\*En person kan ha flera insatser.

En del i granskningen har varit att belysa eventuella skillnader mellan de granskade stadsdelsförvaltningarna om sådana noterats. I Hässelby-Vällingby och Farsta är majoriteten av ärendena med insatsen avlösarservice beviljade 1 till 10 timmar per månad. I Norrmalm är majoriteten av ärendena beviljade 11 till 20 timmar per månad. I Hässelby-Vällingby finns flest beslut i åldersgruppen 11-14 år och i Norrmalm och Farsta finns flest beslut i åldersgruppen 7 till 10 år.

I Hässelby-Vällingby och Norrmalm är insatsen ledsagarservice främst beviljad i åldersgruppen 15 till 17 år. Ett antal barn i

åldersgruppen 11 till 14 år är beviljade insatsen i båda stadsdelsförvaltningarna. I Farsta återfinns majoriteten av besluten om ledsagarservice i åldersgruppen 7 till 10 år och spridningen är relativt jämn i åldersgrupperna 11 till 14 år och 15 till 17 år. Två barn i den yngsta åldersgruppen 0 till 6 år är beviljade insatsen. I Hässelby-Vällingby och i Farsta är det något fler beslut i tidsspannet 11 till 20 timmar per månad än i tidsspannet 1 till 10 timmar per månad. I Norrmalm är det lika många beslut i tidsspannet 11 till 20 timmar per månad som i tidsspannen 21 till 30 och 31 till 40 timmar per månad. Norrmalm har inga biståndsbeslut i tidsspannet 1 till 10 timmar per månad.

Granskningen visar en variation i omfattningen av beviljad tid för insatserna avlösarservice och ledsagarservice i stadsdelsförvaltningarna. Det är även skillnader gällande vilka åldersgrupper som beviljas insatsen där Farsta beviljar ledsagarservice till aktiviteter utanför hemmet till yngre åldersgrupper än övriga granskade stadsdelsförvaltningar. Det kan anses avvika från en gängse uppfattning om föräldraansvaret för yngre barn och lagstiftarens intention med insatsen.

## Trygghet och säkerhet

DUR utredningsmaterial används i nära samtliga granskade ärenden vilket visar att användandet är väl implementerat. Däremot saknas aktuella utredningar i flera ärenden. I Hässelby-Vällingby finns en aktuell DUR-utredning i knappt 90 procent av ärendena, 85 procent av flickorna och 91 procent av pojkarna. I Farsta är förekomsten drygt 75 procent, 73 procent av flickorna och 76 procent av pojkarna. I Norrmalm finns aktuella DUR-utredningar i samtliga ärenden utom ett. Sammantaget visar granskningen att det finns en variation i förekomsten av DUR-utredning mellan könen och mellan stadsdelsförvaltningarna.

Löpande journalföring behöver säkerställas i handläggningen och barnets ärende ska gå att följa över tid. Granskningen visar på en stor variation i journalföringen, både att den är knapphändig eller saknas under lång tid (upp till flera år) och att den i vissa fall innehåller för mycket information som saknar relevans. I många av de granskade ärendena har det dock funnits exempel på relevant, tillräcklig och aktuell journalföring. Journalföringen i Norrmalm är av hög kvalitet och ärendena är lätta att följa över tid.

I Hässelby-Vällingby och Norrmalm är det vanligast förekommande med beslutstider på upp till ett år. I Farsta förekommer i större utsträckning beslutstider på två år eller längre med journalförda

uppföljningar under pågående beslutstid. Förlängningar av beslut på kortare eller längre tid förekommer i Hässelby-Vällingby och i Farsta. Nya beslut med beslutstider på upp till ett år ska inte betraktas som förlängning av beslut då det i praktiken är ett nytt biståndsbeslut som ska ha en aktuell och uppdaterad utredning som grund för bedömning. I vissa fall är utredningar både ett till två år gamla men även utredningar som är äldre än så förekommer i granskningen. Uppgifter i dessa utredningar är inte uppdaterade och i vissa fall inaktuella. Detsamma gäller för beställningar som skickats till utförare efter beslut om insatser. Ett exempel är att beställningar hänvisar till barnets situation i förskola trots att barnet sedan ett antal år tillbaka går i skolan. Att det saknas aktuella utredningar och att beviljade insatser inte har följts upp innebär ett avsteg från anvisningarna för DUR utredningsmaterial och ett avsteg från en korrekt handlägningsprocess. För barnet innebär detta olika möjligheter i staden att komma till tals och att vara delaktig i sitt ärende.

Likalydande texter i utredningar och beställningar för syskonpar förekommer i utredningar i Farsta. Uppgifter om det ena syskonet förekommer i det andra syskonets utredning, beställning och journal. En risk med att ha samma handläggare för syskon som är aktuella för insatser på samma enhet är att uppgifter kopieras mellan utredningar och att barnet inte framställs som en egen person. Fördelar med att ha samma handläggare är att familjen inte behöver ha kontakt med och träffa flera olika myndighetspersoner.

## **Självbestämmande och integritet**

I de granskade stadsdelsförvaltningarna har handläggare träffat barnet vid utredning av ansökan om insats i mellan 60 till 67 procent av ärendena. I Hässelby-Vällingby har handläggare träffat flickorna i högre utsträckning än pojkarna medan handläggare har träffat pojkarna i högre utsträckning än flickorna i Norrmalm och Farsta. Genomgående i de ärenden där handläggare inte träffat barnet saknas en uppgift om anledning till det. I Norrmalm fanns det uppgift i ett ärende om att barnet inte önskade träffa handläggare för möte denna gång då de setts föregående år. Barnet önskade istället svara på frågor via mail vilket framgick i utredning. Att få möjlighet att komma till tals och att vara delaktig kan ske på olika sätt och det måste finnas en flexibilitet hos handläggare för att kunna möta barn med olika behov och önskemål.

I majoriteten av ärendena där handläggare inte har träffat barnet har handläggaren träffat vårdnadshavare på möte. Det finns en risk med att endast inhämta vårdnadshavares syn på saken. Genom att inte

inkludera barnet blir det svårt att få en korrekt bild av barnets funktionsförmåga och egna önskemål och inte minst får barnet inte sina rättigheter tillgodosedda.

Det saknas även uppgift om skäl till att barnet inte kommit till tals i många ärenden. Det överensstämmer med både IVO:s tillsyn och kartläggningen i Barnrättighetsutredningen där det saknades uppgifter om att barnet informerats, fått möjlighet att framföra sina åsikter och uppgift om anledning till att det inte skett. För att tillvarata barns rättigheter konstaterar inspektörerna att det i väsentligt högre utsträckning behöver dokumenteras hur barnet erbjudits möjlighet att vara delaktig och skäl till varför barnet inte kommit till tals.

Det ska framgå av dokumentationen vilken information som lämnats till barnet och vilka åsikter barnet har framfört. I flera utredningar i Farsta finns det väl nedtecknat att handläggare i samtal med barnet frågat om barnet vet varför mötet äger rum, om rätten att säga nej till att svara på frågor och till insatsen som sådan.

I Hässelby-Vällingby hade vårdnadshavare ansökt om insatsen ledsagarservice för en 16-åring som i möte med handläggare sedan framförde att hen inte vill ha den sökta insatsen. Ansökan avslogs med hänvisning till barnets uttryckta åsikt. Det är ett gott exempel på att respektera barnets självbestämmande i frågor som rör hen själv.

I utredningar i Hässelby-Vällingby och Farsta förekommer ett värderande språk där handläggarens åsikter och reflektioner kring barnets förmågor och beteenden framgår under DUR-utredningens rubriker för olika livsområden.

För att utöva rätten att komma till tals kan stöd behöva erbjudas utifrån ålder och funktionsnedsättning. Granskningen visar att det i mindre omfattning finns uppgifter om att kommunikationshjälpmedel använts i samtal med barn. I kartläggningen i Barnrättighetsutredningen hade kommunikationshjälpmedel inte använts i något av de granskade ärendena. I Norrmalm finns material framtaget och används i samtal med barn i störst utsträckning av de granskade stadsdelsförvaltningarna. Norrmalm låter barnet utvärdera mötet med anpassade frågor. I Farsta har handläggare i några ärenden använt ett bildstöd med tre ”skattningsgubbar” för att låta barnet utvärdera samtalet och barnets svar har nedtecknats i utredningen. Handläggarna på Norrmalm använder sig av ett spel där både

handläggare och barn ställer frågor till varandra. Genom att handläggaren träder in på barnets arena kan det ses som ett sätt för inblandade att bli mer jämbördiga i utrednings- och uppföljningsförfarandet.

## **Tillgänglighet**

Det finns en variation i var handläggare träffar barnet i samband med utredning och uppföljning av insats. Vilken insats som en ansökan avser eller som ska följas upp påverkar valet av plats för mötet. Flexibiliteten hos handläggare är viktig för att kunna möta barnet där det är en känd och trygg miljö för barnet att träffas. Det är positivt att kunna ta del av andra verksamheters kompetens inom kommunikationshjälpmedel och att exempelvis träffas i barnets skola.

Stockholms stad har låtit föreningen Maskrosbarn inreda ett samtalsrum för barn på varje stadsdelsförvaltning. Beroende på organisation och placering av enheter varierar tillgängligheten på rummet för de handläggare som träffar barn med funktionsnedsättning. På Norrmalm använder barnhandläggarna samtalsrummet regelbundet då det är inrymt i samma korridor som deras arbetsplatser. Inspektörerna anser att det är av stor vikt att barn med funktionsnedsättning får samma tillgång till det offentliga rummet som andra barn.

## **Helhetssyn och samordning**

För att få en helhetsbild av barnets situation behöver barnet framträda som en person i utredningen. Pojkar blir i högre grad än flickor tillfrågade om intressen, önskemål och resurser i Hässelby-Vällingby. Vid överföring av uppgifterna till beställning är det ingen skillnad mellan könen. I Norrmalm är det en marginell skillnad mellan könen gällande förekomsten av uppgifter om intressen, resurser och önskemål i utredning. Vid överföring till beställning överförs intressen, resurser eller önskemål i högre utsträckning för pojkar än för flickor. Flickor blir i något högre utsträckning tillfrågade om resurser i Farsta och pojkar i något högre utsträckning tillfrågade om intressen och önskemål. Vid överföring av uppgifter om intressen, resurser eller önskemål från utredning till beställning sker det i en något högre utsträckning för flickor än för pojkar.

Sammantaget visar granskningen att pojkars intressen i högre grad än flickors framgår i utredning. Samtidigt förs information om intressen, resurser eller önskemål från utredning i låg utsträckning över i beställning till utförare oavsett barnets kön. Att nödvändig

information för genomförandet av insatsen går förlorad är en genomgående risk i handläggningsprocessen. Utifrån dessa och tidigare nämnda variationer mellan könen kan inspektörerna inte uttala sig om huruvida det föreligger strukturella skillnader mellan könen. Det är dock angeläget att i kommande granskningar fortsatt fokusera och uppmärksamma eventuella skillnader mellan könen för att säkerställa att könsdiskriminering inte förekommer.

Förekomsten av aktuella genomförandeplaner är låg i de granskade stadsdelsförvaltningarna. Genomförandeplanen är ett verktyg för att säkerställa att den enskilde är delaktig i utformning och genomförande av insatsen utifrån egna intressen och önskemål. Genom avsaknaden av en aktuell genomförandeplan ges varken barn eller vårdnadshavare en möjlighet till delaktighet. Ansvar för att upprätta en genomförandeplan åligger utföraren av insatsen. Beställaren har dock alltid ett ansvar för att säkerställa att genomförandeplanen upprättas och inkommer. Kommunen har ett uppföljningsansvar för beviljade insatser. Uppföljning är viktig för den enskilde för att säkerställa att insatsen motsvarar behoven och utförs som tänkt. Avsaknaden av genomförandeplaner försvårar möjligheten till uppföljning. Ett genomgående utvecklingsområde för de granskade stadsdelsförvaltningarna är att antalet genomförandeplaner behöver öka.

I Farsta visar granskningen av dokumentationen att anhörigstöd har erbjudits till vårdnadshavare och att anhörigkonsulent har bjudits in till möte med vårdnadshavare.

## **Kunskapsbaserad verksamhet**

Det är skillnad på biståndsbedömning av ärenden rörande barn och ärenden rörande vuxna. Det behövs andra metoder och arbetssätt för att säkerställa barns delaktighet och att ge dem möjlighet att göra sin röst hörd. De granskade stadsdelsförvaltningarna skiljer sig åt i organisation och om barnhandläggarna har egen ärendedragning eller om den är tillsammans med vuxenhandläggare. Det finns fördelar med kompetensutbyten mellan barnhandläggare och vuxenhandläggare samtidigt som det behöver säkerställas att frågor rörande barnhandläggning får särskilt utrymme och hantering.

Granskningen visar att det finns en fungerande intern samverkan i de granskade stadsdelsförvaltningarna. Organisation och rutiner ser olika ut med gemensamma samarbetsdagar i Hässelby-Vällingby, skriftliga samarbetsrutiner och barnchecklista i Farsta och nära samarbete och metodutveckling genom organisering inom samma enhet som individ och familjeomsorgen i Norrmalm. I Hässelby-

Vällingby beskrivs att personalomsättningen inom individ- och familjeomsorgen påverkar den interna samverkan och hur samarbeten och rutiner upprätthålls. Inspektörerna ser att det finns vinster för barnet med strukturerade samarbeten där möjligheter ges att ta del av varandras kompetenser för att ha ett familjeperspektiv och en helhetssyn i varje ärende.

Det finns vissa skillnader i ärendemängd mellan de granskade stadsdelsförvaltningarna. Det finns inget enkelt mått att mäta arbetsbelastning och många faktorer spelar in såsom bland annat handläggning av bistånd utöver LSS och tillgången till stödfunktioner. En lägre ärendemängd torde dock kunna innebära större möjligheter till tid för metod- och utvecklingsarbete.

Barnhandläggarna deltar i handläggarträffar och arbetsgrupper som finns i staden och ett utbyte av erfarenheter och kompetens sker i dessa forum. Barnhandläggarna i Norrmalm har gemensam handledning tillsammans med barnhandläggare i Södermalms stadsdelsförvaltning vilket ger ett kompetensutbyte mellan stadsdelsförvaltningarna. Granskningen visar en stor variation i tillgång till kommunikationshjälpmedel att använda i samtal med barn och att arbete med detta sker i olika omfattning. I Norrmalm arbetar en metodutvecklare med att ta fram olika anpassade samtalsstöd för barnhandläggarna att använda i möten med barn. Handläggarna där deltar även i utbildning inom teckenstöd. I Farsta finns planering för en av handläggarna att delta i samma utbildning och i Hässelby-Vällingby finns ett önskemål hos handläggarna att få denna kompetensutveckling.

Inom socialförvaltningen pågår ett arbete med att ta fram ett digitalt kommunikationsstöd. I arbetet deltar representanter från några stadsdelsförvaltningar. Inspektörerna ser positivt på detta arbete då det finns ett behov och en efterfrågan hos handläggarna att få en ökad tillgång till olika kommunikationshjälpmedel för att delaktiggöra barnen de möter.

Slutligen kan inspektörerna konstatera att delaktigheten hos barn med funktionsnedsättning måste öka. Barnet som individ med intressen, resurser och önskemål måste framgå tydligare i dokumentationen. Hur frågor ställs och miljö för samtalet är viktiga delar för inkludering och för att få en helhetsbild av barnets situation. Alla barn ska ges möjlighet att delta i möte och att komma till tals kring insatser som rör dem själva.